

IDENTITATEA LOCALĂ:
MULTIPLOITĂȚI ȘI TRANSFORMĂRI¹

HENRIETA ANIȘOARA ȘERBAN*

Abstract. Local identity can be seen nowadays as a diverse phenomenon, manifest as multiple realities. But even the identity of a specific place, seen in geographical and sociological terms is subjected to centrifugal dynamics specific for the complexity of the contemporary world. We notice that there are local identities seen sociologically (and ethnographically) that identify local characteristics structured by the practices of certain social groups specific for the region or group and individual practices that have a political bearing. The idea of this study proposes a perspective in which local identity is not a homogeneous entity, but a multitude (of differences and Derridarian differences), themselves caught within a process of transformation, in time and space. If local identity is not just one, or is not easily definable anymore, then is it diffusing or vanishing?

Keywords: local identity; personal identity; group identity; political and sociological identity.

Identitatea locală este un fenomen divers și se manifestă ca realități multiple. Dar chiar identitatea locului, acela cu o situație geografică precisă, este supusă unor dinamici centrifuge specifice complexității lumii contemporane. Putem observa că există identități locale privite din perspectiva sociologică, care identifică unele caracteristici locale structurate specific pentru anumite grupuri sociale asociate cu o anumită regiune, sau o identitate locală de natură etnografică, de corelat cu obiceiuri, meșteșuguri, produse artistice și lingvistice considerate descriptive pentru o zonă particulară.

Ideea acestui studiu propune o perspectivă în care identitatea locală nu este o entitate omogenă, ci o multitudine de diferențe (și *differences* derridariene), ele însese prinse într-un proces de transformare, deopotrivă în timp și spațiu. Dacă

* CS III dr. la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române; membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință, henrietaserban@gmail.com.

¹ Versiune a lucrării pregătite pentru Conferința „Patrimoniu și identitate locală”, Valea Verde, 4-7 septembrie 2014.

identitatea locală nu este una sau nu mai este o entitate ușor de definit, atunci rezultă că este o realitate difuză sau că este o realitate pe cale de disparație?

Ca metodă, alegem să abordăm identitatea locală din perspectiva subiectului, ca ceea ce decide subiectul ca apartinând identității, fie un element sau proces tradițional, fie altceva, un „împrumut“ de o anumită natură, sau un rezultat al propriei creațivități, atunci când sinele este propria operă de artă a individului și nu rezultatul „mecanic“ al funcționării unor tradiții, al unor relaționări sau al unor instituții locale, regionale sau naționale.

Pe de o parte, identitatea locală este un mozaic de narătuni despre durere, dorință, frică, origine, viitor, eroi și eroism, femei și bărbați, societate și singurătate, victimă și călău, incluziune și excludere socială etc. și despre perceptia individuală asupra acestora, precum și de atașamente față de unele locuri, obiecte, obiceiuri, meșteșuguri, produse artistice și lingvistice considerate descriptive pentru o zonă particulară.

Pe de altă parte, aceste narătuni sunt un adevărat proces revelator pentru felul în care miturile universale ale umanității se particularizează în contexte temporale, istorice, geografice, economice și politice diferite. Atât mitologia, cât și memoria colectivă și nostalgiile comunității joacă un rol important în structura rarea și „colorarea“ narățiunilor particulare ale identității locale.

Totuși, identitatea locală, atât de puternică în comunitățile tradiționale, se disipa în modernitate și postmodernitate înspre identități personale prin mecanisme diverse, care nu aruncă identitatea locală în nihilism, relativism sau anihilare, ci o tratează ca pe o resursă de valorificat și revalorificat după concepția (sau lipsa de concepție) despre lume și sine a individului.

Identitatea locală în perspectivă tradițională

Identitatea locală tradițională era aceea transmisă și vegheată, sau chiar stabilită, de bătrâni sau familie, istoric, context, poziție socială, economică, politică sau de autoritățile comunitare, dar nu de către individ. Cu alte cuvinte, în premodernitate identitatea nu-i aparținea omului decât în măsura în care îi era dată spre păstrare.

Identitatea locală poate fi menținută o vreme, uneori chiar îndelungată. Alteori, regimurile politice, procesele sociale și economice, sau doar timpul, pot altera sau, la limită, pot distruge identitatea locală. Astfel, aceasta este transformată sau transfigurată în principalele sale caracteristici, fie încetul cu încetul, fie într-o manieră mai dramatică, după direcțiile trasate de evoluțiile politice, sociale sau economice, sau de evoluțiile personale. În continuare vom prezenta câteva ilustrații românești ale acestei dinamici: tradițiile aşa-zisilor „momârlani“ („rămășițe de daci“, care încă poartă la sărbători pantalonii strâmți și cămașa până la genunchi și au un grai specific prin prezența anumitor termeni) și destinul cetății dacice Bănița.

Așadar, un prim exemplu înregistrează perpetuarea unei tradiții identitare românești până adânc în modernitate și postmodernitate. Ne amintim, în vizuirea poetică și filosofică a lui Lucian Blaga, că „etermitatea s-a născut la sat“. Satul păs-

trează unele locuri, obiecte, obiceiuri, meșteșuguri, produse artistice și lingvistice considerate sacre, nu doar specifice unei regiuni. Nimic nu reafirmă mai puternic această idee decât obiceiul populației românești din Valea Jiului, momârlanii, o populație situată mult mai aproape de daci decât populația din restul României, fiind regiuni necucerite (sau necucerite complet pentru a putea fi conduse și administrate sau „civilizate“) de romani. Spre exemplu, momârlanii din Bănița încă mai păstrează tradiția de a-și înmormânta morții în grădina din spatele casei.² Astfel și după moarte familiile rămân neștirbite, prinse într-un cerc al veșniciei. Acele case sunt de nevândut, iar a le vinde este de neconceput. Acasă este acolo un loc al schimbărilor lente, imperceptibile și, astfel, acasă este acolo un loc al veșniciei.

Un alt caz marchează dispariția unui obicei identitar. Un alt obicei a persistat numai până în 1964, fiind eradicated de regimul communist. Acesta era un ceremonial al zeului Gebeleizis menținut de la daci, după cum arată etnograful Petre Făgaș.³ Acesta arată cum Biserică, deoarece nu a putut desființa acest obicei, l-a preluat între celelalte manifestări religioase din ziua Paștelui. „Cum era acest obicei: cei mai înstăriți oameni din localitate, împreună cu cei nu foarte înstăriți dar aplicați înspre credință, de asemenea cu ajutorul bisericii, după ce se termina serviciul divin și se împărtea pasca (pâine și vin), aduceau în biserică niște mese lungi provenite de la acești oameni de acasă. Se punea de asemenea pe aceste mese niște pâini, brânză, slănină și vin. Iar din ele mâncă cine dorea, dar numai după ce se termina slujba. Nu avea însă voie nimeni să sustragă ceva de acolo, dar putea să mânânce cât dorea. Iar dacă ieșea pe afară și revenea după un timp nu avea nimeni treabă cu el fiindcă biserică era deschisă de dimineață până seara. Tot atunci se mai dădea la fiecare sărac și un pahar de 150 de grame de vin. Fiindcă se spunea că există oameni care numai la Paști gustă vinul și pâinea“.⁴

Unele elemente identitare rămân parțial neschimbate în pofida regimurilor politice ostile, tocmai fiindcă sunt elemente inactive sau neuzitate. În salba de fortificări dacice ridicată pentru apărarea Sarmisegetusei Regia exista și cetatea Bănița. Aproape de Pasul Vâlcău, fiind responsabilă cu împiedicarea invaziilor (romane) sudice, fortăreața împiedica traseele din Munții Sureanu care ar fi putut duce în spatele apărării dacice. Cetatea Bănița este de fapt un deal, un „colț“ din care își colo apar ba trepte, ba o denivelare pe care o poti bănuii element al cetății. În Antichitate și în Evul Mediu cetatea era încă folosită, dar apoi a intrat în penumbra istoriei. Romanii probabil s-au postat la picioarele cetății și au încercat să o izoleze. Drumeții spun că cetatea este necercetată și a scăpat reamenajărilor comuniste fiindcă acei 250-300 de metri de pantă se urcă în cel puțin 25 de minute.⁵ Dacă bisericile erau o întărire comună ca simboluri identitare active ale creștinismului considerat retrograd, această cetate, nefolosită fiind, nu

² http://adevarul.ro/locale/hunedoara/ruman-aproape-familie-moarte-1_50acc6b7c42d5a6638a1320/index.html

³ <http://studiietnoistorice.wordpress.com/analize-si-cercetari/momarlanii-si-obiceiurile-lor-interviu-cu-petre-fagas/>

⁴ *Ibidem.*

⁵ http://www.replicahd.ro/replica_db/index.php?pagerun=2&title=banita_cetatea_interzisa&more=1&c=1

reprezenta o amenințare prea mare. Totuși, o parte din blocurile de piatră au fost folosite în regimul communist la fundația căii ferate.

În acest ultim caz, dar și în celelalte, observăm că identitatea este un compozit de elemente și procese istorico-sociale și politice, o arhitectură de straturi, a cărei stratificare îi potențează dinamica și adaptabilitatea. Identitatea locală este modelată de interacțiunea socială și lingvistică. Mary Bucholtz de la University of California, Santa Barbara, și Kira Hall de la University of Colorado propun în studiu intitulat „Identity and interaction: a sociocultural linguistic approach“ un cadru de analiză pentru identitate, ca produs al interacțiunii lingvistice, urmând o serie de principii.

În acest sens, autoarele arată că identitatea este mai degrabă *un produs* decât o sursă de practici lingvistice și semiotice și ca urmare este un produs socio-cultural și nu un fenomen psihosocial primar intern. O altă observație este aceea că identitățile cuprind diverse categorii demografice la nivel macrosocial, roluri participative, situații specifice, și poziții locale, culturale și emergente etnografic. De asemenea, identitățile pot fi indexate lingvistic prin stiluri, structuri și sisteme lingvistice etc. Totodată identitățile sunt construite relațional prin numeroase aspecte, care uneori se suprapun, ale relației dintre sine și alteritate, similaritate și diferență, autenticitate și artificiu/artificial sau autoritate și lipsă de autoritate. În fine, identitățile pot fi parțial intenționale, parțial o chestiune de obișnuință și nu sunt pe deplin conștiente. Parțial, identitățile sunt rezultatul interacțiunilor de negociere, în parte fiind un construct al percepțiilor și reprezentărilor celorlalți, precum și rezultat al acțiunii proceselor și structurilor ideologice mai ample.⁶

În această perspectivă remarcăm ambiguitățile și dislocările prezente în identitățile locale, care tend să fie mai degrabă un instrument în jocurile de limbaj care dau forma politiciei contemporane, iar în cazul fericit, o resursă personală. Rezultat al interacțiunilor și negocierilor diverse, al distilatelor narativ-istorice locale și al socializării mai mult sau mai puțin ideologizante, o identitate locală pură, parte a unei culturi pure total diferite, este de neconceput. Întotdeauna, cultura și identitatea locală rețin unele relații cu anumite concepte, valori, caracteristici și sentimente universale.

Așa diferită, specifică și deosebită cum este, *doina*, cântată la fluierul ciobanului român, menține relații puternice cu toate cântecele triste ale umanității, aflată în fața ambiguelor dar puternicelor sentimente de dor, dragoste, frică, cuturemure în fața vieții și morții, iubirii și naturii, precum și în fața marelui neprevăzut sau a misterului. Adesea, acest tip de cântec (tradus de Bartók în limba engleză ca *long song*) nici măcar nu are versuri.⁷ Același lucru se întâmplă și cu baladele românești. Și același tremur profund al ființei îl regăsim și „departe de casă“, să spunem, în poemul epic al lui Chesterton, „Balada calului alb“: „Căci marii oameni ai Irlandei/ Dumnezeu nebuni i-a lăsat,/ Veseli-s la toate războaiele/Tot cântecul li-i întristat“.⁸ Nu ne transmite această baladă, dincolo de faptul

⁶ Studiu disponibil la http://www.sagepub.com/upm-data/40469_13a.pdf.

⁷ <http://www.webcitation.org/5qp3e9OPb>

⁸ Vezi <http://www.gutenberg.org/files/1719/1719-h/1719-h.htm>

că este un produs cult din alte vremuri, același sentiment profund al ființării în lume?

Nici *doina* n-a scăpat de jocurile de limbaj care dau forma politicii și au dat-o și în timpul regimului comunist, care a confiscat-o, tocmai pentru că era un element autentic al identității locale în primul rând și abia apoi naționale.

Instituțiile politicizate comuniste erau menite să elaboreze muzica în spiritul ideilor de partid. Muzica era un fundal mai degrabă modest pentru simfonia politică, care se desfășura în prim-plan. *Doina Oltului* era un astfel de ansamblu care nu se abătea de la linia partidului.⁹ Desigur că în zone mai îndepărțate și depinzând de zelul mai domol al conducătorilor locali, ca în Maramureș, spre exemplu, *doina* se cântă după obiceiul locului și nu după instrucțiunile de partid.¹⁰

Dependența identității locale de jocul politic: localismul

Localismul este un context propice identității locale. „A global perspective on localism”¹¹ arată tentativele diverse de a ajunge la angajamentele locale, *grassroots*, și a le utiliza, gestiona, diversele filosofii ale guvernării locale, diversele jurisdicții care potențează particularitățile în localism. Așadar localismul este o sumă de filosofii care dau prioritate elementului local, precum și guvernării locale, care ține cont de detaliile particulare ale locului.

Contextul global și globalizarea sunt generatoarele localismului astăzi. Deși unele provocări ale localismului unei regiuni pot fi unice, există similarități, în special responsabilități și dificultăți comune. Este vorba despre producția locală și consumul local de bunuri, de asemenea se referă la controlul local al guvernării, precum și la atașamentul față de ceea ce este local – istoria locală, cultura locală și identitatea locală, toate, interrelaționate.¹²

Localismul adoptă poziții critice față de centralizarea puterii guvernamentale, considerată în opoziție cu libertatea personală. Localismul se opune unei tendințe considerate naturale în *The Federalist Papers* și anume aceea de creștere guvernamentală în detrimentul libertăților cetățenești. Iată că localismul consideră că niciun fel de *Bill of Rights* nu este o pavăză suficientă împotriva acestui pericol, fiind necesară păstrarea guvernării la un nivel redus la care poate fi responsabilă, transparentă și răspunzătoare (*accountable*). Atașamentul față de acest tip de filosofie a guvernării este de asemenea inclus în conceptul de localism.

Descentralizarea puterii este apreciată de localiști în termeni valorizați și din perspectiva economică, considerându-se că prin localism piața devine mai puternică și menține prețurile tuturor tranzacțiilor la niveluri scăzute, menținând astfel și oamenii în zonă, căci altfel, prețul imigrării în altă cultură este scump, atât financiar, cât și în planul relațiilor interpersonale, al familiarității obiceiurilor și tradițiilor, care împreună formează confortul de acasă.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Vezi și <http://www.webcitation.org/5qp3e9OPb> și P. Nixon, 1998.

¹¹ <http://www.lgnz.co.nz/assets/Publications/A-global-perspective-on-localism.pdf>.

¹² <http://www.dailypaul.com/272410/localism-a-philosophy-of-government>.

Localismul se bazează de asemenea pe premisele și dezideratele libertății, precum și pe limitele guvernării juste. Faptul că o guvernare este redusă și locală nu asigură ca prin farmec guvernarea justă.

Filosofia politică de dată mai recentă recomandă o serie de filosofi de facturi diferite, cum ar fi Michael Sandel, Philip Pettit, William Gaston, Michael Walzer, Q. Skinner și Richard Dagger, ale căror lucrări analizează și propun un reatașament față de valorile liberalismului și republicanismului, angajamentul față de civismul participativ, față de virtuțile liberalismului și republicanismului clasic, ca soluții pentru restituirea legitimității statului democratic modern. Acestea sunt ei însăși liberali, republicani sau comunitariști, gânditori angajați în explicarea locului și rolului acestor valori fundamentale pentru libertate în spirit aproape tocquevillian. Iar localismul este propice civismului participativ în mai mare măsură decât scena națională. Aici, identitatea locală și tradiția se pot afla în strânsă legătură cu participarea la treburile publice și cu legitimarea vietii publice, în general.

Concentrându-se asupra varietăților reprezentării publice și înțelegând reprezentarea în modul democratic al împărtășirii populare, Philip Pettit¹³ înțelege localismul în context național, ca sumă de beneficii ale presunilor locale exercitatate în procesul reprezentării democratice în SUA. „În sistemul de la Washington membrii Congresului sunt meniți să influențeze, în bine sau în rău, din preocuparea pentru modul în care vor influența ceea ce se întâmplă acasă cu voturile lor. Acest localism poate aduce ocazional beneficii reale districtului lor, ca atunci când membrii pot asigura obținerea unor favoruri legislative. Membrii parlamentului de la Westminster au prea puține ocazii de a gândi local în această manieră, din moment ce voturile lor sunt controlate de partid; eforturile locale vor fi restricționate la oferirea de servicii de consultanță locală și la îndeplinirea rolurilor de celebritate la evenimentele locale“.¹⁴

Localismul tinde însă să se bazeze pe omogenitatea identității și a tradiției locale, or modernitatea și postmodernitatea dovedesc că lucrurile nu stau chiar așa. În lucrarea sa *After Virtue*, A. MacIntyre¹⁵ conceptualizează situația unor tradiții rivale, dat fiind că modernitatea a introdus diverse discontinuități în tradițile și identitățile locale. Înțelegerea tradițiilor rivale (corelabile cu identități rivale) se poate realiza numai printr-un efort de imaginație și deschidere pentru a putea înțelege și interoga dificultățile și provocările unei alte tradiții, în cele din urmă, pentru a le depăși. Autorul investiga importanța transformării istorice (și a vigilenței „paznicilor“ identității și ai corectitudinii și nu numai) a tradiției. „Această transformare a sinelui și relația acestuia cu rolurile sale, de la cele mai tradiționale roluri și până la formele emotive contemporane, nu ar fi putut apărea desigur dacă formele discursului moral, limbajul moralității nu s-ar fi transformat de asemenea în același timp“.¹⁶

¹³ Philip Pettit, „Varieties of Public Representation“, în *Representation and Popular Rule*, ed. Ian Shapiro, Susan Stokes, Elizabeth Wood și A.S. Kirshner, C.U.P. în curs de apariție, text disponibil la www.creum.umontreal.ca/.../Varieties_of_Publi...

¹⁴ *Ibidem*, p. 28.

¹⁵ A. MacIntyre, *After Virtue*, p.31 *sqq*. Lucrare disponibilă la <http://epistemh.pbworks.com/f/4.-Macintyre.pdf>.

¹⁶ *Ibidem*, p. 35.

La baza bunăstării locale, garant al menținerii (relative, în termeni realității) a identității locale stau astfel libertățile individuale, transparenta, dialogul și toleranța.

Identitatea politică personală hibridă, slabă

„Slăbiciunea“ identității locale în contemporaneitate este reprezentată de preeminența universalului față de ceea ce este particular. „Religia civilă“ democratico-republicană are un rol important în această privință prin infiltrarea drepturilor omului, a ritualurilor democratice și a ideii de schimbare și progres, cel puțin ca aspirație vagă sau ca potențialitate, din ce în ce mai profund în conștiința oamenilor. De asemenea, un rol important în schimbările care „slăbesc“ identitatea locală îl are pluralismul democratic susținut de postmodernism, odată cu multiculturalismul, rationalitatea „flexibilă“ și toleranța.

Investigând tensiunea dintre universalism și particularism, Ernesto Laclau analiza tensiunea dintre postmodernism și multiculturalismul asociat acestuia și Iluminism (și fundamentalismul asociat imperiului valorilor iluministe). Laclau arăta: „Pe de o parte, sub standardul multiculturalismului, valorile clasice ale Iluminismului sunt sub critici de foc și considerate ca doar puțin altceva decât zestră culturală a imperialismului occidental. Pe de altă parte, întreaga dezbatere privind sfârșitul modernității, asaltul asupra fundamentalismului și a variatelor sale expresii, a tins să stabilească o legătură esențială între noțiunea demodată a fundamentalului istoriei și societății și conținuturile actuale, care de la Iluminism încocă, au jucat rolul de fundament“.¹⁷

Identitatea locală pură este de neconcepționat în lumina teoriilor actuale, dar tot astfel este o identitate radical diferită. Tot E. Laclau observă că fie și numai pentru a afirma propria identitate diferențiată este necesar să se considere identitatea celuilalt descrisă, sau interiorizată și asimilată fie și numai ca marcat, de care cineva se delimitizează. În același timp există identități suficient de diferite pentru a deveni marginalizate. Chiar și aceste identități sunt „prelucrate“ în cadrul grupurilor într-un mod similar cu exoticul, rămânând pata de culoare a grupului, în continuare marginalizată, sau se poate reposiționa, înscriindu-se într-o plurăitate deja existentă de inițiative politice cu pericolul ca identitatea diferită, combatantă, să fie diluată sau pierdută cu totul. Capitalul de autenticitate culturală se transformă în capital politic, pentru a se pierde/cheltui în mare parte într-un proces cunoscut ca fenomenul de hibridizare.¹⁸ „Hibridizarea nu este un fenomen marginal, ci chiar terenul pe care se construiesc identitățile politice contemporane“.¹⁹ Discutând sintagma „esențialism strategic“ Laclau observă că aceasta are avantajul de a pune în lumină o antinomie importantă. Pe de o parte el explică faptul că esențialismul trimite la ideea de identitate politică puternică, fără de care nu se pot concepe nici calculul politic și nici acțiunea politică. Dar nu

¹⁷ Ernesto Laclau, „Subject of Politics, Politics of the Subject“, *d-i-f-f-e-r-e-n-c-e-s: A Journal of Feminist Cultural Studies*, 7.1, 1995, p. 146.

¹⁸ *Ibidem*, p.149.

¹⁹ *Ibidem*, p.150.

este decât o strategie și în fapt o indicație a contingenței acțiunii politice. Identitatea politică astăzi este fragmentară și limitată și tot astfel este și acțiunea agenților istorici. Chiar și atunci când acțiunea politică este bazată pe o afirmare puternică a particularității, cu o convingere de care niciun agent nu ar fi capabil de unul singur evidențiind comunitatea, acel particularism este convingător tot prin apel la principiile universale.

Ca urmare, Laclau investighează critica fundamentalismului și selectează câteva caracteristici ale identității: 1. Antagonismul și excluziunile sunt constitutive oricărei identități; 2. Sistemul (ca și în cazul Lacanian al *objet petit à*) este acela cerut chiar de logica contextului, dar care, în mod surprinzător, este totuși imposibil. Este prezent prin absența sa. De aici falile și fragmentarismul identitar și existența societății deși incapabilă să îndeplinească deplinătatea și universalitatea sa. Cu alte cuvinte, localismul identitar este subminat de universalitatea inclusă, fie și prin absență, în particularitatea sa.

În lucrarea *Modernity. An Introduction to Modern Societies*²⁰, editată de Stuart Hall, David Held, Stuart Hall²¹ distinge trei concepții foarte diferite despre identitate: (a) identitatea subiectului de tip iluminist, b) identitatea subiectului de tip sociologic și c) identitatea subiectului de tip postmodern.

Discutând identitatea subiectului de tip iluminist, Stuart Hall observă fundamentarea acestei identități pe o concepție despre persoana umană, ca individualitate deplină centrală, unificată, înzestrată cu acele specifice capacități raționale, cu conștiință, capabilă de acțiune, cu un „centru“ constând dintr-un miez specific apărut la nașterea subiectului și care a evoluat împreună cu subiectul, rămânând însă, în mod *esențial*, același – continuu sau „identic“ cu sine – de-a lungul întregii existențe a individului. Acel centru esențial al sinei, explică Stuart Hall, era identitatea persoanei.

Identitatea subiectului de tip iluminist, în perspectiva lui Stuart Hall, era o identitate cu un pronunțat caracter „individualist“ și masculinist, dat fiind că subiecții erau descriși în Iluminism ca bărbați.

Noțiunea de identitate a subiectului sociologic reflectă la S. Hall complexitatea lumii moderne, aflată în plină dezvoltare, o lume în care cunoașterea clădea o conștientizare a faptului că acel miez intern al subiectului nu era autonom și autosuficient, fiind format în relație cu acei „ceilalți semnificativi“ care au mediat în modalități diverse relația subiectului cu lumea (cu valorile, semnificațiile și simbolurile ce fundamentează cultura) și în consecință modul în care a moștenit-o. Hall menționează că acestei idei se datorează lucrărilor interacțiunilor simbolici cum ar fi G. H. Mead, C. H. Cooley, care au elaborat concepția „interactivă“ despre identitate și sine. Aceasta este perspectiva care a și devenit clasică în sociologie, arată Hall: identitatea este formată prin „interacțiunea“ sinei cu societatea. După Hall, concepția sociologică reține în unele interpretări ideea de esență a ființei (considerând că există „un eu real“), dar aceasta este formată

²⁰ Vezi *Modernity. An Introduction to modern societies*, ed. de Stuart Hall, David Held, Don Hubert, and Kenneth Thompson, Wiley-Blackwell, 1996, disponibilă la <http://faculty.georgetown.edu/irvinem/theory/Hall-Identity-Modernity-1.pdf>.

²¹ *Ibidem*, p. 597.

și modificată în interacțiunea dialogantă cu lumea și multiplele identități pe care le oferă. Putem observa împreună cu Stuart Hall faptul că identitatea subiectului în vizion sociologic este o punte între sine și societate, între ceea ce este personal și ceea ce este public. Pe de o parte, ne proiectăm în identitățile culturale întâlnite, pe care le și internalizăm, pe de altă parte, ca semnificații și valori, făcându-le „parte din noi”, iar pe noi parte din structura socială. Se petrece o aderevare a sentimentelor la pozițiile obiective ocupate în societate, ceea ce întărește „sutura” subiectului în structura socială.²²

Această stabilitate/stabilizare a subiectului în lumea pe care „o locuiește”, unificarea cu lumea și predictibilitatea lumii sunt schimbate în perspectiva asupra identității subiectului postmodern. Subiectul considerat anterior unitar și cu o identitate stabilă devine caracterizat tocmai printr-o identitate fragmentară, compusă și compozită, multiplă și uneori gazdă a contradicțiilor unor fațete identitare antagonice. Schimbarea instituțională și structurală postmodernă afectează toate identitățile sociale în sensul fragmentării.

În procesul identificării sinele proiectat este de asemenea variabil, nefinalizat și problematic. Subiectul postmodern nu are o identitate fixă permanentă, ci devine o „sărbătoare mobilă” în sensul unei continue transformări în continuă expunere la, și solicitare a sistemelor culturale care înconjoară, subiectul.

Identitatea subiectului nu mai este predefinită, am spune, interpretând, și nici definită fiindcă este un conglomerat de identități disjuncte în jurul sinelui coherent, spune Hall, dar noi am putea spune într-o perspectivă lacaniană, chiar, în jurul sinelui coherent *absent*. La momente diferite și în situații diferite subiectul manifestă identități variante care nu sunt expresii ale unui sine coherent și nici unificate în jurul unui sine coherent, ci contradictorii, care trag în direcții diferite, iar identificările noastre sunt fluide, cum ar spune Z. Bauman, și inconstante.

În perspectiva lui Hall, *simțim* că avem o identitate unificată de la naștere și până la moarte, numai datorită poveștii reconfortante sau „narațiunii despre sine” pe care ne-o depărnam și pe care o tot reajustăm pe parcurs.²³ Altfel, identitatea deplin unificată, completă, sigură și coerentă este o fantezie, am spune, tocmai fantezia necesară care legitimează și alimentează „narațiunea despre sine”. În fapt, spune Hall, pe măsură ce sistemele de semnificație și de reprezentare culturală se multiplică suntem confruntați cu o multiplicitate teribilă a identităților posibile, fiecare la un moment fiind identitatea cu care ne-am identificat temporar.²⁴

Desigur, avertizează Hall, cele trei concepții despre identitatea subiectului sunt într-o anumită măsură niște simplificări. Argumentele filosofice, sociologice și chiar istorice pot complica și preciza în continuare cele trei perspective. Totuși, ca repere, acestea surprind caracterul schimbării de raportare la sine și la lume în postmodernitate.

Globalizarea este de asemenea un factor de schimbare constantă, dar și rapidă și permanentă, cu un caracter specific. După Giddens (1990, p. 64), globalizarea

²² Ibidem.

²³ Ibidem, p 598.

²⁴ Ibidem.

este „intensificarea relațiilor sociale de pretutindeni care conectează localități aflate la distanță unele față de altele într-o asemenea măsură încât ceea ce se întâmplă pe plan local este declanșat de evenimente care apar la mai multe mile depărtare și viceversă“, schimbând lumea definitiv.²⁵ Relațiile înghețate, tradiționale și ideile venerabile sunt spulberate, iar cele noi se perimează înainte de a se putea osifica, ceea ce este solid se topește în aer, arăta S. Hall citându-i pe Marx și Engels, care vorbeau însă despre modernitate. Iată că aceste caracteristici sunt proprii și postmodernității. Pentru a evidenția diferența dintre societățile „tradiționale“ și cele „moderne“, care se păstrează într-un mod mai pronunțat și în ceea ce privește postmodernitatea, Hall îl citează pe A. Giddens: „În societățile tradiționale, trecutul este onorat și simbolurile sunt valorizate deoarece conțin și perpetuează experiența a generației de-a rândul. Tradiția este o modalitate de a manevra timpul și spațiul, care inserează orice activitate particulară sau experiență în cadrul continuității trecutului, prezentului și viitorului, care la rândul lor sunt structurate de practicile sociale recurente“.²⁶ Modernitatea, după aceste surse, nu numai că este o experiență a vietii trepidante, extensive, dinamice, ci este și o formă de viață extrem de reflexivă în care practicile sociale sunt „în mod constant examineate și reformate în lumina informațiilor primite despre aceste practici, alterându-le astfel caracterul în mod constitutiv“.²⁷

Ceea ce se examinează în acest sens în mod deosebit este ritmul și domeniul schimbării care influențează fundamental natura instituțiilor: „cum diferite zone de pe glob sunt atrase în interconexiune unele cu altele, valurile transformării sociale (se) izbesc peste tot pe suprafața pământului“ restructurând continuumul spațiu-timp, modurile tradiționale de viață, ordinea socială tradițională și viața personală, într-un mod fără de precedent.²⁸ David Harvey prezintă modernitatea „ca pe un proces nesfârșit de rupturi și fragmentări interne“²⁹, iar Ernesto Laclau vorbește despre dislocări ale societății care nu mai are centru și nu se mai dezvoltă în acord cu o singură cauză sau lege. Identitatea nu se mai desface ca o narcisă din bulb (Laclau), ci în acord cu schimbarea dinăuntru, cu fragmentarea și dislocarea interioară în societăți postmoderne care produc varietăți de poziții pentru subiecți și deci de identități disponibile pentru indivizi articulate împreună, așa disjuncte, mobile și fragmentare cum sunt. Pentru Laclau această articulare este mereu parțială, iar structural identitatea rămâne deschisă. Deși Giddens, Harvey și Laclau prezintă perspective diferite asupra schimbării în lumea contemporană, ceea ce au în comun este fragmentarea, discontinuitatea și dislocarea caracteristice pentru lume și identitățile contemporane.³⁰

Ce este în joc atunci când discutăm problema identităților contemporane? Definițiile identității tind să se agațe de perspectiva tradițională, sau cel puțin iluministă, asupra identității. Iluzia celebrată a identității unitare și a identității

²⁵ A. Giddens, *The Consequences of Modernity*, Stanford University Press: Stanford, CT., p. 64.

²⁶ A. Giddens, *The Consequences of Modernity*, 1990, p. 21, apud S. Hall, *op. cit.*

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

locale strălucește încă în plină forță. Fragmentarea și pluralizarea identităților după *loc, rasă, clasă, cultură, poziție socială, gen, sexualitate, etnie, naționalitate, tip de politică* conduce la definiții parțiale și iluzorii. Identitatea locului, a rasei, clasei, genului, sexualității, etniei, naționalității ... și postmodernismul fac ca jocurile de limbaj identitare să fie extrem de complicate, ele însăși contradicțorii, dislocate, antagonice. Indivizii nu-și mai regăsesc ele însăși aceea identitate atotcuprinzătoare la care să se poată racorda politicile curente. Interesele indi- vizilor nu se mai discern numai în funcție de clasa socială, iar clasa nu mai are putere mobilizatoare. Ca urmare, peisajele politice sunt complicate de identificările dislocate ale agentilor politici: localism, feminism, lupte etnice, adeziuni la mișcări de eliberare națională, la mișcări antinucleare, pacifiste, umaniste, ecologiste. De aici și slăbiciunea identității postmoderne, care se dovedește prea fragmentară pentru a putea susține atașamente culturale locale puternice. Politiciile autenticității nu pot decât să urmeze falile și limitele identitare, cu mai multă modestie în fața suprapunerii dintre valorile universale și cele occidentale și deci cu mai mult respect și toleranță în fața diversității culturale.

În perspectiva acestor argumente, cât de omogenă mai poate fi identitatea locală și în ce măsură se mai poate aceasta impune cu concretețe considerând relațiile complexe ale acesteia cu timpul, politicul, rasa, clasa ... și postmodernismul? Identitatea locală nu este acel monolit atemporal din reveriile bucolice. Globalizarea, tendința de dispariție a spațiului rural sau cel puțin de redefinire a acestuia produce o identitate din ce în ce mai eclectică, dislocată, de tip multiplex (cum ar spune C. O. Schrag), în locurile unde ne retragem în căutarea amprentei tradiționale, a valorii și autenticității. Elementul tradițional se insinuează în mode și produse artistice a căror aură de autenticitate lucește pal. Ceea ce întrezărim este un composit, o identitate exotică globală chineză-indiano-africană-română ce acaparează treptat locul identităților tradiționale locale. Se pare că se structurează o identitate promovată de globalizare.

Identitatea locală, atât cât mai există, este o identitate locală afectată de globalizare, dar care rămâne o resursă personală în jocurile de limbaj sociologico-politice și datorită căreia privește înspre sine ca spre o operă de artă, aflată în curs de elaborare.

BIBLIOGRAFIE

- Baker, L. R, *Persons and Bodies: A Constitution View*, Cambridge, Cambridge University Press, 2000;
- Garrett, B., *Personal Identity and Self-Consciousness*, Londra, Routledge, 1998;
- Hall, Stuart, Held, David, Don Hubert, and Kenneth Thompson (ed.), *Modernity. An Introduction to Modern Societies*, Wiley-Blackwell, 1996;
- Giddens, A. *The Consequences of Modernity*, Stanford, Stanford University Press, 1990;
- Hirsch, E., *The Concept of Identity*, Oxford, Oxford University Press, 1982;
- Hume, D., *Treatise of Human Nature*, Oxford, Clarendon Press 1978;
- Lacan, Jacques, *The seminar of Jacques Lacan*, book XI, ed. by Jacques-Alain Miller, New York, Norton, 1998. Laclau, Ernesto, „Subject of Politics, Politics of the Subject“, *d-i-f-f-e-r-e-n-c-e-s: A Journal of Feminist Cultural Studies*, 7.1, 1995;

- Lewis, D., „Survival and Identity“, *The Identities of Persons*, A. Rorty (ed.), Berkeley, California, and reprinted in his *Philosophical Papers* vol. I, Oxford University Press, 1983;
- Locke, J., *An Essay Concerning Human Understanding*, ed. P. Nidditch, Oxford, Clarendon Press, 1975;
- MacIntyre, A., *After Virtue*, 3rd ed., Notre Dame, In, University of Notre Dame Press, 2007;
- Martin, R. and J. Barresi (eds.), *Personal Identity*, Oxford, Blackwell, 2003;
- Pettit, Philip, „Varieties of Public Representation“, în *Representation and Popular Rule*, ed. Ian Shapiro, Susan Stokes, Elizabeth Wood și A.S. Kirshner, C.U.P. sub tipar, disponibil la [www.creum.umontreal.ca/.../Varieties_of_Publi...](http://creum.umontreal.ca/.../Varieties_of_Publi...) accesat la 25 august 2014;
- Şerban, Henrieta Anişoara, recenzie, [Lorena Stuparu (coord.), *Identitatea individuală în contextul globalizării. Studii și interviuri*, Craiova, Aius Publishing House, 2013] *Romanian Review of Political Sciences and International Relations*, no. 1, 2014, pp.160-162;
- Şerban, Henrieta Anişoara, *Ideologile reformatoare*, Bucureşti, Editura ISPRI, 2010;
- Wittgenstein, L., *Tractatus Logico-Philosophicus*, introducere de Bertrand Russell, trad. de C. K. Ogden, 2007;
- Zimmerman, D., „Criteria of Identity and the ‘Identity Mystics’“, *Erkenntnis* 48, 1998, pp. 281-301.

SITE-URI

- http://adevarul.ro/locale/hunedoara/raman-aproape-familie-moarte-1_50accc6b7c42d5a6638a1320/index.html;
- <http://studiietnoistorice.wordpress.com/analize-si-cercetari/momaranii-si-obiceiurile-lor-interviu-cu-petre-fagas/>;
- http://www.replicahd.ro/replica_db/index.php?pagerun=2&title=banita_cetatea_interzisa&more=1&c=1;
- http://www.sagepub.com/upm-data/40469_13a.pdf;
- <http://www.webcitation.org/5qp3e9OPb>;
- <http://www.gutenberg.org/files/1719/1719-h/1719-h.htm>;
- <http://www.webcitation.org/5qp3e9OPb și P. Nixon, 1998;>
- <http://www.lgnz.co.nz/assets/Publications/A-global-perspective-on-localism.pdf>;
- <http://www.dailypaul.com/272410/localism-a-philosophy-of-government>.